

Beeldende kunst

REPORTAGE BEELDENGALERIJ VAN DRIE VORSTINNEN, VIER VORSTEN EN EEN VADER DES VADERLANDS

Koning Willem I
Christian Daniel Rauch, 1842.
Brons, 51,5 x 48,5 cm.
Afgietsel van een marmeren beeld
uit Brussel.

Koning Willem II
Jozef Geefs, 1843.
Brons, 49 x 59 cm.
Afgietsel van een marmeren beeld
uit het Koninklijk Huisarchief, Den Haag.

Koning Willem III
Beeldhouwer onbekend, omstreeks 1860.
Brons, 49,5 x 37 cm.
Afgietsel van een gipsen beeld
uit Museum Rotterdam.

Koningin Wilhelmina
Kees Verkade, 1987.
Brons, 36 x 23,5 cm.

Willem van Oranje
Eric Claus, 2015.
Brons, 55 x 59 cm.

Mooi geweest

ANNEMARIE OSTER

Rouw

Bij veel anonieme doden blijven de ogen droog, maar bij het leed van dat ene meisje prikken de tranen.

Na de verschrikkingen in Parijs weet ik niet goed waarover ik moet schrijven. In elk geval niet over de verschrikkingen in Parijs. 'Fools rush in where angels...' Niet dat ik zo'n engel ben, maar commentaar op de toestand in de wereld laat ik aan andere columnisten over.

Wel stond ik maandagochtend op ons dak om, met uitzicht op de Westerkerkklok, de Franse doden te herdenken. En in één moeite door maar weer Anne Frank. Indertijd zag zij vanuit haar onderduikadres die zelfde Westertoren. En hoorde zij dezelfde zware slagen. In haar dagboek staat dat die haar altijd 'zo geruststellend' in de oren klonken. Elke keer als ik aan dat eenzame zinnetje denk, krimp ik in elkaar van medelijden. Zoals *De stier* van Potter ontroert omdat hij in zijn eentje op het schilderij staat (dit heb ik niet van mezelf, maar van Gerard Reve), zo blijven bij te veel anonieme doden mijn ogen droog, maar prikken tranen zodra ik me dat ene meisje voor de geest haal.

Rouwen op grote schaal heeft iets onwaarachtigs, En hetzelfde geldt voor al die uitingen, meningen en hartekreten – op de televisie, de radio en in geschrifte – van verontwaardiging, woede en angst.

Wat missen we de originele, persoonlijke, goedgeschreven visie van Renate Rubinstein

Wat missen we de originele, persoonlijke, goedgeschreven visie van Renate Rubinstein. Of zou zelfs zij geen raad hebben geweten met de misère die de mensheid vandaag teistert?

Onder meer deze vraag werd de koningin van de column afgelopen zondag voorgelegd in de Amsterdamse Balie. Vlak vóór haar 86ste verjaardag was zij daar even neergedaald in de gedaante van Lineke Rijxman, die dankzij haar mooie gelaatsvorm en grote mond (soms ook overdrachtelijk) een beetje op Renate lijkt. De actrice troonde aan het hoofd van een lange tafel met daaromheen een heterogeen gezelschap; beduidend heterogener dan de vriendschaar destijds op Renates 50ste verjaarsdiner.

Die avond, 36 jaar geleden bij broer Jan, was ook 15-jarig neefje Maurits van de partij. Om zijn verveling te verdrijven maakte hij een – wel erg gefragmenteerde – bandopname van onder meer de toespraken van Renates eerste grote liefde Huyck van Leeuwen en van Maarten Biesheuvel. Hiervan is een boek met cd verschenen: *Iedereen was er*, geschreven en samengesteld door de presentator van de Balieavond, Hans Goedkoop. Van de paar zinnen die hij liet horen, was weinig tot niets te verstaan, dus heb ik het boek maar gekocht. Op Rubinsteins biografie die Goedkoop aan het schrijven is, moeten we nog even wachten. Zoals gebruikelijk praatte hij de avond vaardig, aardig en waardig aan elkaar.

Nog even over de disgenoten. Om beurten spraken ze de dode jarige toe. En elkaar! Ik treed niet in details, maar dit zootje ongeregeld was in de verste verte niet van het zelfde kaliber als het intellectuele puikje van destijds, uitzonderingen niet te na gesproken, zoals columnist Stephan Sanders.

Ster van de avond was Renate zelf. Zitten actrices doorgaans met hun mond vol tanden als ze, in plaats van andermans tekst, zelf iets moeten zeggen, zo niet Rijxman. Zij stond haar mannetje maar bleef een vrouw: even intelligent, minzaam, kwetsen en strijdbaar als de columnistenkoningin die ze vertolkte.

Koningin Juliana
Gerrit Jan van der Veen, 1935.
Brons, 34,5 x 20,5 cm.

Koningin Beatrix
Nel van Lith, 1983.
Brons, 42 x 28 cm.

Koning Willem-Alexander
Eric Claus, 2015.
Brons, 55 x 57 cm.

8 x brons

Bij de Raad van State in Den Haag is vanaf woensdag een unieke koninklijke beeldengalerij te zien. Dag en nacht te bezichtigen: van Willem van Oranje tot Willem-Alexander. Wie is de stille kracht achter deze beeldenstorm?

Door **Remco Meijer**

Foto's **Studio Johan Nieuwenhuize**

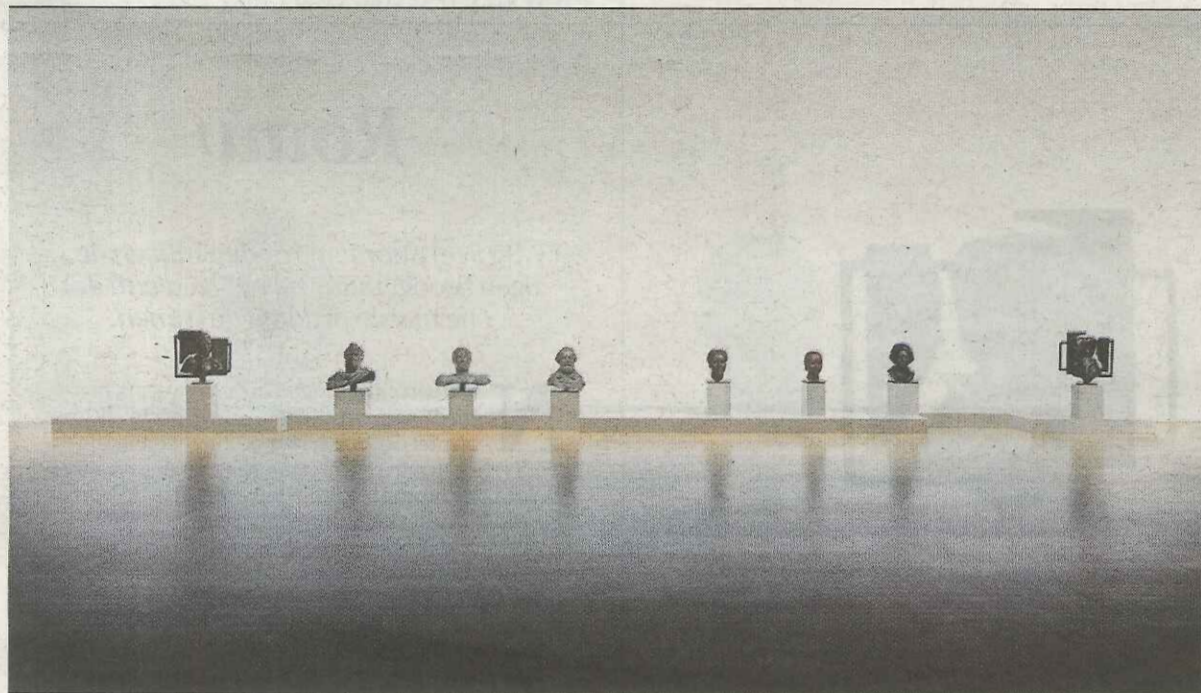
Je ziet het pas als je het door hebt. Ruim 400 jaar na zijn overlijden krijgt Willem van Oranje (1533-1584) op de plaatsen waar hij actief was steeds vastere voet aan de grond. Letterlijk. In de afgelopen vijftien jaar zijn beelden van hem geplaatst in Dillenburg (Duitsland, 2000), Delft (2003), Leiden (2009), Middelburg (2012), Antwerpen, (België, 2012), Breda (2014) en vorige maand nog in Parijs (Frankrijk, 2015).

Stille kracht achter deze beeldenstorm is de Prins Willem de Eerste Herinneringsstichting – in 1999 opgericht als laatste wilsbeschikking van de erudiete Hagenaar Edgar Nordlohne, bij leven onder meer hoofd voorlichting op het ministerie van Onderwijs. Hij was gefascineerd door de figuur van Willem van Oranje (of Willem de Eerste, of Willem de Zwijger) en schonk uit eigen middelen al

in 1990 een beeld aan het gerestaureerde slot van Vianden (Luxemburg).

Huidig voorzitter van de stichting is Coen Tamse, emeritus hoogleraar geschiedenis uit Groningen. Hij zet de misie van Nordlohne onverdroten voort. 'De actualiteit van Willem schuilt niet in een platitude als Vader des Vaderlands. Dat is 19de-eeuws', doceert Tamse achter een kop koffie in de Haagse bodega De Posthoorn. 'Het gaat om de waarden waarvoor hij stond: vrijheid en verdraagzaamheid. Die zijn, in deze tijden met IS, relevanter dan ooit.'

Doel is het levend houden van deze waarden 'door middel van herinneringstekens van kunstzinnige aard', zoals Nordlohne bedong. Jan Teeuwisse, oud-directeur van Museum Beelden aan Zee, is artistiek adviseur van de

De beeldengalerij.

Foto Studio Johan Nieuwenhuize/Shinji Otani

VERVOLG VAN PAG V15

stichting. Tamse neemt zijn taak niet licht en heeft er welhaast een dag-besteding aan. Zeker sinds hij eind 2012 de Raad van State benaderde met de vraag of ook bij het aloude adviesorgaan van regering en parlement, tevens hoogste bestuursrechter, een beeld van Willem van Oranje kon worden geplaatst.

Het verzoek van Tamse zette een kettingreactie in gang. De Raad bezat al beelden van de drie koninginnen Wilhelmina (van de hand van Kees Verkade), Juliana (Gerrit Jan van der Veen) en Beatrix (Nel van Lith), maar nog niet van de huidige voorzitter, koning Willem-Alexander. En nee, ook niet van Willem van Oranje. Bovendien was het pand van de Raad van State, het oude stadspaleis van koning Willem II aan de Kneuterdijk, net grondig verbouwd. Daarbij was op de hoek met de Parkstraat een etalage gebouwd, waarvoor nog geen bestemming was gevonden.

In zijn werkkamer vertelt Piet Hein Donner, als vicepresident belast met de dagelijkse leiding van de Raad, hoe vervolgens het idee ontstond dat sinds afgelopen woensdag publiekelijk zichtbaar is. 'Door in de galerij acht bronzen portretten te plaatsen, van Willem van Oranje plus de zeven voorzitters van de Raad sinds het ontstaan van het koninkrijk 200 jaar geleden, brengen we de continuïteit van de staat in beeld', zegt Donner. 'Maar ook de verandering', voegt hij eraan toe. 'De staat is het bestendige kader waarbinnen verandering mogelijk is. Het constitutioneel koninkschap is er de uitdrukking van.'

'Ik vind het ontzettend leuk als die koninginnen ietsje hoger komen te staan dan die kerels'

Kunstenaar Eric Claus kreeg de opdracht nieuwe beelden te maken van Willem van Oranje en Willem-Alexander. Voor de ontbrekende portretten van de drie koningen werden bronzen afgietsels gemaakt van bestaande beelden. Om de homogeniteit van het geheel te bevorderen, werden de gipsen mallen van de die beelden vóór het afgieten door Claus bijgesneden. Evengoed bleven de koningen wat groter, reden waarom ze op een lagere sokkel zijn geplaatst dan de vorstinnen. Claus had daar nog een overweging bij: 'Ik vind het ontzettend leuk als die koninginnen ietsje hoger komen te staan dan die kerels.'

De Raad van State is opgericht in 1531. Willem van Oranje werd lid in 1555. Op 31 december 1564 hield hij er een historische rede, waarvan de letterlijk tekst verloren is gegaan, maar de boodschap niet: 'Toch kan Oranje het niet goedkeuren dat vorsten willen regeren over de zielen van hun mensen en hun vrijheid van geloof en godsdienst willen ontnemen.'

Dat was, zegt Donner, 'een radicale gedachte' voor die tijd. 'Het is het begin van het constitutionele denken dat de vorst bestemd is in zijn macht tegenover het volk.' Om die reden zijn de woorden van Willem van Oranje op de wand achter de beelden aangebracht. Claus heeft de beelden bovendien zo gemaakt, dat Willem van Oranje vooruitblijkt en Willem-Alexander terugkijkt. De andere zes staan er chronologisch tussenin. Hoe later koningin Amalia moet worden ingepast, noemt Donner 'een mooie opdracht voor mijn opvolgers'.

Gebeeldhouwde portretreksen zijn zeldzaam in Nederland, schrijft kunsthistoricus Rudi Ekkart in een publicatie die de onthulling van de galerij begeleidt. Hij schroomt niet de woorden 'zeldzaam' en 'primeur' te gebruiken. Nederland heeft als land van schilders wel een picturale traditie van portretten, maar niet van beelden - ook al heeft juist Den Haag dan op het Plein en bij paleis Noordeinde twee Willem van Oranjes staan.

Donner hoopt dat de dag en nacht zichtbare beeldengalerij 'een attractie voor de stad' wordt. Ook Tamse is tevreden met het eindresultaat. 'Een sculpturale geschiedenis', noemt hij het. Hij is al druk doende met het volgende project: een standbeeld van Willem van Oranje aan het Groot-hoofd in Dordrecht.

beeldenvanderaad.nl

Elke donderdag tipt de V-redactie de concerten, voorstellingen en exposities die uw aanwezigheid waard zijn.

De beste cultuur voor

Vier dagen avontuurlijke popmuziek

LE GUESS WHO?

Van 19 t/m 22/11 op meer dan 15 locaties in de Utrechtse binnenstad.
leguesswho.nl

Misschien het spannendste popfestival van dit moment. Le Guess Who? combineert hedendaags opkomend talent met legendarische unieke artiesten. Op meer dan vijftien locaties in de Utrechtse binnenstad zijn van vanavond t/m zondag o.a. de mythische krautrockband Faust en protopunkfunkers The Pop Group te horen. Dronegrootheid Sunn O))) presenteert een programma met o.a. zangeres Julia Holter en Einheit Brötzmann (een samenwerking tussen FM Einheit van Neubauten en Caspar Brötzmann. Verder nog Kamasi Washington (foto), het Orchestre Poly-Rythmo uit Benin, Ariel Pink, Deerhunter, Josh T. Pearson, Dawn Penn, Mikal Cronin, Kaki King en Ho9909.

MUZIEK

MUSIC MEETING XS

Op 20 en 22/11 in Doornroosje en Lux in Nijmegen. musicmeeting.nl
Music Meeting XS, de indoorversie van het uitdagende en contrastrijke festival met muziek uit de hele wereld vindt dit jaar voor de tweede maal plaats. Vrijdag en zondag treden o.a. op Marc Ribot & The Young Philadelphians, The Bad Plus, Baba Commandant & The Mandingo Band en Wende.

Aznavour neemt afscheid

CHARLES AZNAVOUR

Op 22/11 en 9/12 in de Heineken Music Hall in Amsterdam.
heineken-music-hall.nl
Op zijn afscheidsconcert doet zanger Charles Aznavour (91) ook Nederland aan. In een carrière van 70 jaar heeft de zanger meer dan 100 miljoen albums verkocht en 1200 liedjes geschreven.

MEER MUZIEK

POP Een van de populairste bands van de jaren tachtig **Simply Red** staat 20 en 21/11 in de Ziggo Dome (Amsterdam) • Ooit werden ze door de Britse media afgeschilderd als evenknieën en concurrenten van U2. Die band vult nu nog stadions. **Simple Minds** is iets meer naar vintagestatus afgegleden. Op 23 en 24/11 staat de band in de Heineken Music Hall (Amsterdam) • De hipste nerds van popmuziek, het Britse **Alt-J**, die met twee albums al behoorlijk populair werden bij een groot publiek, staan vanavond in de Ziggo Dome • De Nederlandse bravourockband **Kensington** geeft twee concerten in de Ziggo Dome (Amsterdam), op 25 en 26/11 • Het opgefokte zootje ongeregeld **Ho9909** (spreek uit Horror) was een van de ontdekkingen van Lowlands dit jaar. Het sex, drugs en noise-duo staat 20/11 in Doornroosje (Nijmegen) • De Canadese **Patrick Watson** laat zijn subtiel georkestreerde indiepop vanavond horen in de Effenaar (Eindhoven) en 25/11 in Paradiso (Amsterdam). **KLASSIEK** De jonge Zweedse dirigent **Christian Karlsen** dirigeert vanavond in het Muziekgebouw aan 't IJ (Amsterdam) AskolSchönberg in een wereld-

première. Het stuk van zijn landgenoot Anders Hillborg *Scream Sing Whisper* is dan te horen • Meesterpianist **Jean-Yves Thibaudet** musiceert even transparant als flamboyant. Op 22/11 speelt hij werk van Schumann en Ravel in het Concertgebouw (Amsterdam) • Het prestigieuze en veelzijdige **Tsjajkovski Symphony Orchestra**, met dirigent **Vladimir Fedosejev** veertig jaar al aan het roer, speelt Tsjajkovski's Tweede pianoconcert en zijn Vijfde symfonie 24/11 in de Oosterpoort (Groningen) • Dirigent **Jakub Hrusa** debuteert bij het **Concertgebouw-orkest**. Reden om de spot te richten op diens geboorteland Tsjechië. Op 25, 26 en 29/11 spelen ze werk van Smetana, Janáček en ook Sjostakovitsj' tweede vioolconcert • Fagottist **Bram van Sambeek** combineert op 25/11 in het Muziekgebouw aan 't IJ (Amsterdam) werken van Vivaldi met zijn favoriete rocknummers. Muse, Metallica en Dream Theater passeren de revue. Hij wordt begeleid door o.a. violist **Hugo Ticciati** en contrabassist **Rick Stotijn**. **DANCE** De Britse dj/producer **Julio Bashmore**, geïnspireerd door het Franse dance geluid van acts als Daft Punk en Cassius, draait 20/11 in Club Closure (Amsterdam) • Op 21/11 vindt de derde editie van het indoor **Dance Festival Breda** plaats in het Chassé Theater (Breda). Het evenement telt vijf zones met evenzoveel stromingen in dance. Acts zijn o.a. **Sander Kleinenberg**, **Hard soul**, **Darkraver**, **Dazzle** en **Funk D**. **JAZZ** De Israëlische gitarist **Gilad Hekselman** veroverd de jazzwereld vanuit Brooklyn met een warm clean geluid en veel improvisatie. Hij staat met zijn trio 25/11 in het Bimhuis (Amsterdam) • Gitariste **Kaki King** overstijgt genre en stijl met haar onorthodoxe muzikale aanpak. In haar laatste project *The Neck Is A Bridge To The Body* gebruikt ze haar gitaar onder meer als canvas voor projecties. Vanavond staat ze in LantarenVenster (Rotterdam). **WERELD** Het **Orchestre Poly-Rythmo** is een van de best bewaarde geheimen van West Afrika en heeft bij liefhebbers een cultstatus. Het orkest uit de Beninse hoofdstad Cotonou speelt vurig Afrikaanse ritmes en

Advertentie

Filmtips
do 19 november

Pelota II
Met uitgebreid nagesprek met **Mart Smeets** en filmmaker **Jørgen Leth**.
De Deense filmmaker Jørgen Leth keert na veertig jaar terug naar Baskenland om de geheimen van de pelota-bal te doorgronden. Pelota is een eeuwenoude sport die zich laat vergelijken met het Friese kaatsen. Consequent blijft Leth bij de bal, waarmee makers, testers, selecteurs en spelers elk hun eigen relatie blijken te hebben. 17:30 | Tuschinski 2
Er zijn nog kaarten! Zie idfa.nl

idfa
November
18-29
Programma
idfa.nl | [idfa app](#)